

Editorial

Nadja Monnet

*Universitat Autònoma de Barcelona
LAA - UMR 7218 LAVUE CNRS*

Maite Ojeda Mata

*AHCISP- Universitat Autònoma de Barcelona
GRIMSE - Universitat Pompeu Fabra*

Tunísia, Egipte, Líbia, Iemen, Síria, ... Pocs es podien imaginar que quan aquell jove tunisià, Mohamed Bouazizi, va decidir acabar amb la seva vida immolant-se un 18 de desembre del 2010, encendria l'espoleta de les revoltes socials, no només al seu propi país, Tunísia, sinó arreu del món àrab. L'auto-immolació de Bouazizi assenyala l'inici simbòlic de les protestes, i, potser, la centralitat donada a aquest drama personal en l'esclat de les revoltes a bona part del món àrab amaga oportunament altres "revoltes" més incòmodes, com la dels sahrauís al novembre del 2010 a Al-Aaiun i altres poblacions de l'antic Sàhara Occidental actualment annexionades pel Marroc. El comportament del món occidental, antigues potències colonials, va passar del paternalisme sever del colonialisme, quan les poblacions de les societats àrabs eren considerades com infants incapaces de governar-se a sí mateixos, a un paternalisme tolerant, d'un pare que, sense deixar de vigilar des de la distància prudent els seus fills, considera que ha arribat el moment de deixar els ara fills adolescents prendre les brides de la seva vida per accedir al món dels adults. Només cal llegir algun dels articles publicats a diaris i blocs per observar de nou aquesta actitud de pare condescendent. El mateix terme "primavera àrab" assenyala el despertar d'unes societats suposadament passives i sumides en la letargia davant d'uns règims corruptes, antidemocràtics i despòtics. Model en el que, òbviament, no encaixava la societat sahrauí, que ha lluitat tant des de el front militar com des del polític pel reconeixement dels seus drets davant el Marroc des de la retirada de les tropes espanyoles el 1976. Però no només els sahrauís no han estat passius davant els esdeveniments polítics i econòmics que han marcat el segle XX i principis dels segle XXI, per diferents motius, en diferents contextos, les societats nord-africanes i del pròxim orient han decidit combatre de forma violenta o pacífica per una millora de les seves condicions de vida, dels seus drets polítics, del seu reconeixement nacional, i fins i tot de la seva identitat religiosa, amb el rerefons del context colonial i postcolonial que els hi dona un marc comú, però amb moltes diferències derivades de la diversitat i pluralitat de les situacions locals.

El número que us presentem aquí, Quaderns-e 17/2, 2012, té el seu origen en les mobilitzacions socials i polítiques a Tunísia i Egipte durant els primers mesos del 2011. Per tal d'analitzar el que estava passant, l'Institut Català d'Antropologia va organitzar una taula rodona a la Universitat de Barcelona amb antropòlegs i historiadors especialistes del món àrab. Aquesta taula rodona es va celebrar el 24 de maig del 2011, en un moment on el procés estava generant grans debats sobre si es tractava de revoltes, rebel·lions o revolucions i sobre com estava vivint cada país aquestes agitacions polítiques. Hem anomenat aquest número "Combats de guerra i de pau en els països àrabs" per contenir un petit dossier sobre aquests esdeveniments i fent al·lusió també a un llibre de Germaine Tillion, amb la que iniciem aquest recorregut per les mobilitzacions socials al món àrab. Germaine Tillion (1907-2008) va ser una antropòloga francesa que va viure les violentes revoltes a l'Algèria de mitjans del segle XX, que van esclatar en els anys precedents a la independència d'aquest país. Danielle Provansal ens apropa a la trajectòria excepcional d'una dona que va anteposar el seu amor pels altres, la seva humanitat, integritat i llibertat de pensament, en un temps de revoltes, violència i incomprensió. Germaine Tillion que es va trobar, sense pretendre-ho, enmig dels conflictes més sagnants de la segona meitat del segle passat. Denunciada per un cura per la seva participació a la resistència francesa durant la Segona Guerra Mundial, va ser enviada a Ravensbrück on sobreviurà i alleugerà la vida quotidiana de les seves companyes de camp gràcies al seu sentit de la ironia i humor negre. Com ho va comentar a la 25ª edició del *Bilan du Film Ethnographique* al 2006 a París, va ser precisament la seva experiència de treball de camp entre els Chaouis de l'Aurès algerià el que li va donar les eines per no tornar-se boja i lluitar per continuar viva. Després, durant la descolonització d'Algèria va jugar també un paper important intentant posar fi a les pràctiques de tortura que aplicaven els francesos contra els independentistes algerians. En aquest article, Provansal ens presenta no només els esdeveniments polítics que van marcar per sempre la vida i la manera d'actuar d'aquesta dona exemplar i avantguardista en molts aspectes, sinó que també ens explica les seves aportacions per a la disciplina antropològica, poc conegudes per haver emprat camins personals més que seguir les escoles de pensament imperants a l'època.

Un parell d'especialistes d'Egipte i el Marroc que van participar a la referida taula rodona, José Sánchez i Josep Lluís Mateo, van acceptar convertir les seves reflexions en un article pel present número. Tots dos insisteixen en els seus articles, a diferència de la orientació adoptada per especialistes d'altres disciplines, en la necessitat d'entendre aquestes revoltes, per una banda, en tota la seva profunditat històrica; i, per altra, des de la perspectiva de les bases socials sovint menystingudes en els àmbits científic i periodístic. Tots dos proven que, més que una "massa silenciosa", es tracta d'una societat silenciada als mitjans de comunicació. Una societat, no obstant, conscient ara, i històricament, que ningú no vindrà a solucionar els seus problemes quotidians. En molts casos, fins i tot pensen que els governs els han posat més obstacles que solucions, i que la seva existència depèn de la seva capacitat d'organitzar-se i lluitar plegats pels seus objectius. Certament les mateixes ciències socials havien contribuït a mostrar els mecanismes de reproducció dels sistemes polítics i de les seves elits, però sovint havien oblidat aquesta dimensió dinàmica de les oposicions i les resistències socials, no només des de la retòrica islamista sinó des d'altres formes quotidianes de resposta a velles i noves formes de discriminació i opressió, cada vegada més determinades per processos globals amb la mundialització del sistema econòmic capitalista i la distribució del poder entre les grans potències mundials. En aquest mateix sentit es posicionen els autors del comentari col·lectiu "Dos Tahrir. Luces en El Cairo, sombras en Bagdad", que ens adverteixen sobre el risc de les generalitzacions d'unes revoltes que, si bé àmpliament

estes al llarg del món àrab, només adquireixen sentit en els seus contextos etnogràfics locals particulars.

L'article de Anahi Alviso-Marino ens permet endinsar-nos en una altre realitat menys mediatitzada com és el cas de Iemen. La autora ens presenta la forma d'actuació política contestatària que es va generar arrel de l'acampada permanent de la "Plaça del Canvi", que a la capital Sana'a va ser el centre d'ebullició de diferents formes de protesta contra el règim d'Ali Abd Allah Saleh. Aquesta reapropiació de l'espai urbà no només va canviar la geografia de la capital, sinó que com a "espai segur", es va convertir en un laboratori en el que s'elaboraren accions variades que aquest article explora.

Finalment, el comentari de Jordi Moreras i les ressenyes del llibre d'Àngeles Ramírez, *La trampa del velo*, i de Fernando Bravo, *En casa ajena*, completen aquest petit dossier sobre les societats àrabs. Al seu comentari, titulat *Algaravies*, Jordi Moreras reflexiona sobre la manera en que s'ha interpretat des de les societats europees el que està(va) passant als països àrabs. Sense pretendre fer-ne un anàlisi exhaustiu, assenyalava algunes de les ambivalències i de les paradoxes que continuen regint les relacions nord-sud. Ens recorda els vells estereotips i les seves actualitzacions a l'inconscient col·lectiu europeu en relació als nostres veïns del sud: l'àrab rebel i difícil d'educar, el fantasma de l'islam, etc. Per portar-nos a reflexionar sobre el paper de la humiliació per entendre el que està passant. En quant al llibre d'Àngeles Ramírez, analitza el debat generat entorn a l'ús del vel islàmic, tant als països àrabs com als països europeus, que intenten reglamentar el seu ús posant de relleu tant els prejudicis que intervenen com els arguments que els justifiquen. El llibre de Fernando Bravo, des de una perspectiva comparativa, analitza els paral·lelismes i les diferències entre dos prejudicis profundament arrelats a l'Europa cristiana que han perdurat, transformats, fins el segle XXI, l'antisemitisme i l'islamofòbia.

Completen aquest nou número de Quaderns-e un article titulat "Identidades y vivencias judías en la Cataluña contemporánea: una realidad diversa y cambiante" de Julia Martínez-Ariño, i un altre sobre el paper del negoci de l'amor en els processos de remodelació del carrer d'en Robadors de Barcelona. En el primer, la seva autora, ens presenta les diferents concepcions del judaisme i de la identitat jueu elaborades pels seus interlocutors residents a Catalunya així com viuen a diari aquesta pertinença. En el segon, Miquel Fernández ens explica com es produeix i reproduïx l'estigma de la prostitució sobre el barri a l'hora de permetre i justificar contundents intervencions urbanístiques. Tenim també un comentari sobre la dicotomia naturalesa/cultura de Josep Lluís Mateo Dieste que es va llegir el dia de la presentació del número 27 de la nostra revista en paper a la llibreria La Central del Raval de Barcelona el passat mes d'octubre del 2012.

A la secció de ressenyes, a més a més dels llibres ja mencionats, us presentem també novetats editorials sobre eines metodològiques interdisciplinàries per a l'anàlisi de l'espai urbà, sobre cooperació al desenvolupament, així com una col·laboració entre una fotògrafa i un antropòleg que analitzen el paper de l'art a les lluites dels *rabelados* de la illa de Santiago del Cap Vert.

De nou, tanquem aquesta editorial agraint la col·laboració de totes i tots els que amb els vostres articles, les vostres avaluacions, els vostres suggeriments, feu possible l'existència de la revista i us animem a continuar participant en aquest espai obert de debat de l'antropologia a Catalunya.